

Елин Пелин

Лепо

Младият войник Лепо Гьоргин се връщаше уволнен за лятната работа в село. Той се отби от широкия път и се спусна бързо по стръмната горска пътека към Прокоповата воденица.

Тежка юнска жега трепереше във въздуха и всичко омърлушено мълчеше в задухата. Само воденицата в дола, като едничко живо същество, шумеше непрестанно и еднообразното тракане на кречеталото се носеше далеко из тихата и безучастна околност.

Лепо, с разкопчана куртка, с тежки войнишки чизми, вървеше бодро и наместяше ремъка на новата си, току-що купена ловджийска пушка, която висеше на рамото му с уста надолу. Често той се спираше, повдигаше се на пръсти и нетърпеливо поглеждаше през зелените листа към воденицата, дано му се мярнат нейде белите ръкави на Войка, воденичарската дъщеря, която той обичаше с душегубна любов.

Дълго време Лепо не беше я виждал и сега сърцето му неудържимо се мяташе в гърдите и пращаше всичката млада кръв в лицето му, което гореше и се обливаше в пот. Той бързаше и мислено виждаше как тя го среща засмяна и радостна на мостчето пред воденицата. Той не можеше да си представи точно какво бе нейното лице, очите ѝ, устата ѝ, колко лунички имаше под едното ушенце – две или три. Неговата запалена кръв удавяше въображението му и Войка се изправяше пред него като мила и сладка усмивка, осветена от синия любовен поглед на очите ѝ. Само косата ѝ, руса и златна като жълта тинтява, светла и рохава като опашката на някоя звезда, той виждаше ясно в мисълта си, виждаше даже как слабо си играе с нея вечерният ветреца. И пламъкът, който гореше в душата на Лепо, светеше в очите му, играеше по прижуреното му лице и го правеше замислено, решително и вдъхновено от надежда.

Войка беше дъщеря на дядо Горчилан, който държеше Прокоповата воденица. Тя беше мъничко и хубаво селско зверче, свободна и шеговита, ала не много срамежлива. Тя усещаше, че има силата да блазни, затова беше закачлива и лекомислена. Двадесет години нямаше още, а бе успяла на много момци да подметне думи и погледи, от които човек дълго време не може да дойде на себе си. Баща ѝ беше беден и освен воденицата, която държеше под наем, нямаше нищо друго. Но Войка не искаше да знае. Тя си живееше леко и на воля. Тя бе слугувала три-четири години в града и беше научила да превързва косите си с панделки, да се носи чисто, с гола шийка, и така да играе с тантелените ръкави на ризата си, че да падат до рамото ѝ при най-невинно движение на ръцете. Това съблазняваше момците и упояваше нея самата. И когато чуваше зад гърба си похвали и въздишки, тя трепваше от гордост, правеше игриви

движения и сякаш се обръщаше на пчела, готова да журчи из въздуха, да каца от цвят на цвят, да жили и да блещи на слънцето.

Лепо беше хубаво момче. Още от малък служеше ратай у по-богатите по селата. Беше юначен, работлив и сръчен момък. Ту овчаруваше по планината, ту ореше в полските села, ту ходеше коларин по чифлиците. Като се влюби във Войка, той заряза всичко, прибра се, стана селски пъдар и почна да се върти по цял ден около воденицата на дядо Горчилан. Войка го държеше в плен, присмиваше му се, измъчваше го и го караше да страда от ревност. Понякога тя може би го обичаше. Кой знае? Никой не е познал кога една жена обича наистина от сърце. Тя го срещаше често, говореше му дълго и го гледаше в очите с един такъв поглед, че той забравяше обидите и всичко лошо и почти с плач искаше прошка за никога несторени грехове. В такива минути тя се гушкаше до него, кротка и мълчелива, като малко бяло агънце. Той чувствуваше на ръката си меката ѝ коса и не смееше нито да я милва, нито да я целува. Само се мъчеше да не трепери и да не шавне, за да не прогони щастливия миг. Войка му улавяше главата с две ръце и го целуваше в устата няколко пъти наред, като казваше:

– Да не си шавнал, че няма да ме видиш вече!

Бедният Лепо стоеше неподвижен, като вкаменен, и гореше на огън.

Някой път, когато Войка виждаше Лепо да иде през гората или да минава мостчето, тя нарочно влизаше във воденицата и се скриваше. Тогава той сядаше под сянката на големия орех край реката и разговаряше с дядо Горчилан, който цял брашнен лежеше подпрян на лакът, пушеше луличката си и философствуваше върху живота. Лепо седеше неспокоен, като на тръни, умираше от мъка, чакаше да се подаде Войка и слушаше разсеяно. Дядо Горчилан приказваше дълго и като го виждаше така изгубен, викаше силно:

– Хей, паткопасец, къде ти е ума!

Той се смееше гръмко и весело. Кашляше силно и пак се смееше. А Лепо се червеше и се усмихваше виновно.

Най-последно, когато мъката му станеше непоносима, измисляше си някаква работа и тръгваше да си ходи. Чак тогава от вратата на воденицата излизаше Войка, с хурка в ръка, лукаво усмихната и викаше:

– Лепо, мини привечер да ме заведеш до село. Страх ме е самичка по пътя.

Тя думи влизаха в сърцето на Лепо като чудодейно лекарство и мъката му чезнеше безследно. Той се обръщаше към нея с вяра, като

пустинник срещу слънцето, и казваше:

– Аз ей-сега ще се върна.

След малко той се връщаше и чакаше вечерта, за да тръгнат заедно към село.

По пътя тя вървеше близо до него, подпираше се на ръката му и като се изправяше на пръсти, казваше:

– Виж, че съм колко тебе.

Лепо стоеше до нея, изтомен от любов, и чакаше обещание от очите ѝ. Тя му казваше:

– Колко си приличаме двамата.

– Ех, ти не ме обичаш. Много си лоша, Войке!

Тя му взимаше главата с две ръце, като чаша, целуваше го с порив и казваше с томление:

– Моето момче пак ми се сърди. Войка го обича!... Още веднаж, още веднаж, още веднаж!

Лепо посягаше и я прегръщаше неловко и развълнувано. Тогава тя се дърпаше настрана и казваше заканително:

– Пшът! Ръцете в джоба!

Лепо покорно туряше ръце в джобовете, усмихваше се добродушно и глупаво и тръгваше редом с нея.

Някой път нощем, когато дядо Горчилан биваше малко пиян и заспиваше тежко под неспирния шум на камъка и кречаталката, Войка излизаше предпазливо през ниското прозорче на стайчката си и отиваше тихо в гъстака край реката, дето я чакаше Лепо със затаен дъх. Те седяха прегърнати в буренака до сутринта.

Но понякога Войка не излизаше и Лепо чакаше напразно. Листата натежаваха с роса, звездите чезнеха в небето, славеите се уморяваха от песни, а Лепо бдеше и чакаше. На няколко пъти той отиваше до малкото прозорче и чукаше тихо.

– Войке, чакам те!

Но никой не му се обаждаше. Той тръгваше бавно, съсипан от чакане, измъчен от мисли, капнал за сън, кривнеше към село, после се отбиеше през ливадите и скиташе по пътищата безцелно, като смахнат. Сутрина, при изгрев слънце, той пак се намираще при воденицата. Войка, наведена при мостчето, вече пръска лицето си с хладна вода. През рамото ѝ пада като златен водоскок косата и краят ѝ се мие в реката. Първите слънчеви лъчи се ронят около нея. Върху водите на бента спят спокойно гъстите сенки на върбите. Всичко тихо. Само воденицата непримиримо се кара с реката и сякаш говори ядовито:

– Течеш, течеш – ще претечеш, ще претечеш!... Лепо прескача на другия бряг и застава пред Войка.

– Добрутро!

Тя се изправя с мокро, зачервено от студената вода лице и му казва:

– У, Лепо... Ти като че не си спал цяла година. Я си виж очите!

– Как ще си видя очите... Дай ми твоите, да видя моите – мъчи се да отговори весело той, но от думите му се лее горчивина.

Лепо нямаше вече своя воля. Войка бе магьосала сърцето му и то не можеше да живее без нея. То търпеше всичките мъчения и чезнеше.

Наскоро Лепо отиде войник. Вечерта, преди да тръгне, Войка го викна при воденицата и много плака. Плака и той. Тя държеше ръката си на рамото му и не знаеше какво да му каже, а само повтаряше:

– Лепо, Лепо, как ще те прежала!

– Ти ще ме забравиш! – казваше Лепо жално.

– Никога, никога! Ще те чакам да се върнеш. Помни ми думата!

Оттогава минаха няколко месеца. Сега Лепо се връщаше пак, теглен от сърцето си, вълнуван от спомена на последната среща, за която му говореше всичко наоколо: и зеленината, и прохладата, и тоя роден шум на воденицата, и пенливата река, която весело играеше по зеления-салите камъни. В душата на Лепо се разкрияха надежди, той крачеше бодро, подсвиркваше с уста и се усмихваше на милия Войкин образ, който светеше в мисълта му.

Шумът на воденицата се чуваше по-близо и по-ясно. Ето покривът ѝ. Сладка притома обезсили Лепо. Дъхът му се спря. Краката му трепереха и той се подпря на дънера на една стара бука. Откъм воденицата веднага се донесоха весели и игриви звуци от хармоника, пресичани от възторжен младежки вик. Тия нехайни звуци се носеха из дола с лудешко безгрижие, реката шумно им пригласяше и кречеталото на воденицата се кикотеше обезумяло.

Лепо се почуди. Кой свиреше тъй сладко и безгрижно? Той се спусна по пътеката, слезе бързо до реката, застана тихо в лещака и погледна. Пред воденицата, под сянката на ореха, седеше на един голям пън Иванчо Бакалчето и като кривеше в прехлас глава ту на една, ту на друга страна, свиреше унесено. Той бе кръстосал крак въз крак и чизмите му блещяха от чистота. Пред него стоеше Войка босонога, с гола шия, с разчесана коса, спусната по плещите ѝ, и слушаше прехласнато. Иванчо Бакалчето я гледаше и се усмихваше. На жилетката му висеше тежка сребърна верижка и трепереше.

Зла догадка парна като с куршум Лепо в сърцето. Любов, ревност и

обида се сборичкаха в душата му и за миг поломиха всичките му алени надежди и сини небесни мечти. Той се видя излъган и не можеше да гледа повече, а сви из гъстата гора.

Дълго време той се провира из трънаците и клоните, без да мисли къде отива. Подир него на превара тичаха игривите и весели звуци на хармониката. Стори му се, че по цялата гора се разлюля невидимо хоро и го загради в безумния си пръстен. Ревността растеше страшно в душата му. Не можеше вече да я носи. Той избяга далек и легна изнемошял на една поляна. От мъка пръстите на ръцете му се забиха в земята като ноктите на ранен орел.

До Лепо не стигаха вече безгрижните звуци на хармониката, но пред очите му стоеше нехайният образ на Иванчо Бакалчето с тънките засукани мустаци, с накривената шапка, със сребърната верижка и лъскавите чизми и го мъчеше. В ума му минаваха през пламъци разни планове за отмъщение. Войка му измени. Тя забрави думите си. Тя обича друго. Но Лепо по-лесно ще влезе в гроба, отколкото да се раздели от нея. Той ще я открадне или ако тя не иска, ще я убие.

Лепо се спря дълго на това и като виждаше пред себе си Войка мъртва и убита, мислите му се застилаха в мъгла от смътна кървава радост и любовта му тържествуваше отмъстена. Или не! – Той ще отреже косата ѝ до главата, да не може цяла година да излезе пред хората и да бъде осмеейна от всички.

Привечер Лепо стана, обрамчи пушката и тръгна като пиян. Всичко е свършено. Той няма вече да ѝ се моли. Няма да иде при нея. Но сладки спомени пробиха мрачните му мисли и сърцето му се сви от копнежи. Той слезе пак при воденицата и мина мостчето. Бакалчето вече не беше там. Войка седеше самичка на прага на воденицата и предеше на хурка. Тя го видя и се изправи изненадана. Лепо позна, че тя не се зарадва. Той я поздрави смутен, сне фуражката си, почна да я върти в ръце и едвам произнесе със задавен глас:

– Не познаваш ли ме?

– Познавам те, защо да те не познавам! – каза малко сопнато Войка.

– Не ми се радваш...

– Е, какво било – минало.

Войка влезе за малко вътре и пак се яви на вратата.

– Забрави ме и ти, Лепо!

На Лепо му дойде на плач. Войка, за която той мислеше постоянно, сега го отритва студено и спокойно. Той се видя слаб, нищожен и обиден.

– Ще видим! – отговори заканително и гневно той, нахлупи фуражката си, повърна се бързо и тръгна към гората.

Сприхавата Войка се докачи.

– Не можеш ме уплаши! – каза тя ехидно след него.

Лепо се върна в село късно и разбит от мъки. Не му се щеше да влезе в къщи. Той седна на един камък пред обора. При него дойде кучето, позна го и заскача галено въз коленете му. Лепо го помилва по гърба, но не му каза нищо. Той дълго стоя там с подпряна на длан глава, с очи втренчени неподвижно в тъмнината. Но той не гледаше никъде. Неговият поглед бе обърнат в душата му, която ридаше безнадеждно. Светлината в къщи угасна. Селото заспа сладко в нежните прегръдки на хубавата звездна нощ. Замлъкнаха последните звуци от цафарата на някое неопитно момче. Някъде се смълча медно звънче и нощната тишина се изпълни с безспирната песен на щурците и с челичения настойчив вряк на жабите от крайселското блато.

Лепо стана, походи из двора, подвоуми се. После влезе в обора, помилва кравата, до която се гушеше галено мъничко теленце, погали и него. Каза нещо на стария кон, който хрупаше с мъка току-що накосена миризлива трева, излезе и застана сред двора неподвижно, като кол. Войка, Войка, викаше нещо в душата му. Войка, Войка, едногласно повтаряха щурците и настоятелно твърдяха жабите.

Лепо излезе тихо през портичката и се упъти към полето. Ревност и мъка го тласкаха да върви, но той не знаеше накъде и тръгна напосока в мрака. Той се усещаше останал самичък на света. Даже куче го не залая. Той вървеше като някой прогонен от магии дух, спъваше се по неравната земя и вървеше безцелно. Той ходи дълго. Кръстоса два пъти полето. Призори се отби в ливадите, тръшна се при една купа сено и капнал от умора, заспа като заклан.

На другия ден, когато се събуди, слънцето гореше сред небето и овчарите караха стадата към пладнищата. Лепо скочи бързо като войник и разгледа наоколо. Всичко беше мирно, спокойно. По полето се виждаха работници. Някъде ечаха песни. Наблизо косач клепеше косата си и мерният звук на чука се носеше весело по ливадата. Насреща по баира пееше меден звънец. Но сред тая мила родна картина застана мигом образът на Войка и пак го замъчи. Доиска му се страшно да я види. Но той си спомни за вчерашната обида и от сърцето му закапаха кърви.

Лепо обрамчи пушката и тръгна пак към воденицата. Той премина като призрак нажеженото поле и се озова в гората. Оттам повея хладина и помилва като с копринена кърпа горящото му лице. До него достигна

познатият шум на воденицата и зачете пред него всички мили спомени, до вчерашния – убийствения. Лепо усети като че сърцето му се удари о черепа, разби се на късове, които се разсипаха като мразници по цялото му тяло. Лицето му преbledня, краката му се подкосиха и той се тръшна на един пън, като че ли дръпнат от страшна тежест.

Далече по пътя замина на кон Иванчо Бакалчето, идейки от воденицата. Конят играеше немирно под него. Той дърпаше юздите, биеше го с махмузите и чизмите му блещяха на слънцето. Вчерашната ревност пак сграбчи Лепо в ноктите си. Той стана и се спусна по кривата пътечка към гората.

Като слезе до големите канари при реката, той се спря зад тях. В гората беше тихо. Бучеше само воденицата и душата на Лепо. Той се заслуша. Стори му се, че някой блиска във водата. Той надникна предпазливо над канарата. В големия вир, засенен от гъсти елхи, се къпеше Войка гола, бяла, прилична на пряспа сняг, паднала от планината. През игривите листа на елшака падаше дъжд от слънчеви лъчи, падаше по хубавото Войкино тяло и го покриваше със златни люспи. Тя се гуркаше във водата като риба, изправяше се плахо, страховливо се взираше наоколо и се ослушваше като самодива. Косата ѝ се пръскаше върху гърдите мокра, мека и лъщеше като ковано злато.

Лепо за минутка остана вцепенен и вкаменен. Ревността и обидата размътиха мисълта му. Той запъна пушката, забравен и луд, прицели се и гръмна мижешката.

Остър пронизителен писък изпълни дола, даде отчаяно ехо и като нажежен тел проби Лепо от главата до краката. Той хвърли пушката и побягна като безумен.

Вечерта намериха на речния бряг голото тяло на Войка, кърваво и мъртво.

На другия ден селяните научиха, че Лепо отишъл в града, предал се на властта и разправил всичко.

КРАЙ

© 1905 Елин Пелин

Публикуван за пръв път в сп. Художник, I, бр. 3–4, октомври 1905, с. 18–22, под заглавие „Захарин“ и с подпис Елин Пелин. Разказът е основно преработен не само стилно-езиково, но и [композиционно, променено е името и занятието на героя (от „селски пъдар Захарин“ той става „млад войник Лепо Гьоргин“) и на героинята (от Нона тя става Войка), изменени са редица ситуации и в новия си вид е включен в Разкази, т. II, 1911. С незначителни промени в следващите издания на Разкази, т. II. Наново преработен, но само стилно-езиково, включен в СI¹, 1938. Разликите между първата и втората редакция на разказа биха могли да се видят само при цялостно съпоставяне на текстовете, по-съществените поправки при включване в СI, 1938, са дадени в бележките към Събрани съчинения, II, 1958, с. 355–356.

Сканиране, разпознаване и редакция: Ивет Костова, 2008

Публикация:

Елин Пелин. Съчинения, том I – Разкази 1901–1906

Редактор: Светла Гюрова

Издателство „Български писател“, 1972 г.

ДПК „Димитър Благоев“ – София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5273>]

1. Съчинения на Елин Пелин. Под редакцията на Т. Боров, С., к-во „Хемус“, т. I, 1-о изд. 1938